

חיוך נבון של כני בלי מוות ותקווה. כהווים התכוננו כשלהבת וראו אותה מהבהבת... הם ישבו וחייכו; והשלהבת טיפסה כנחש אל התקרה ופרצה כמקד לגג ושאה. רק אז קמו הרעים מכסאיהם ויצאו החוצה כחולמים...

כבוד קהל אנשי מורטיה-הפלסטר עמדו רעיו של דני מוקסמים והסתכלו, עד שלבסוף היה הכית תל אפר שחור ועשן... אנשי מורטיה-הפלסטר נמוגו בתוך החשיכה. רעיו של דני עדיין עמדו כפזיזים כחור-בה הקשנה. הם הביטו זה בזה בעיניים מורדות, ואחר-כך חזרו והביטו בכית שני נשרף. כעבור שעה קלה פנו והסתלקו משם לאיפם, ולא היו בהם שניים שהלכו ביחד."

סיפור חיו ומותו המופלאים של דני הפיינו ראו לעמוד על כל כוונות הדיספרים של אוהבי המילה הכתובה. כמוהו גם הסיפור השני, הירח שקע. שהוא מרתק לא פחות — סיפורם של כובשים וכבושים, הלכודים אלה בידי אלה; סיפור של מדינה כובשת ומדינה נכבשת; ספק בלגיה, ספק ארץ אחרת.

זהו סיפור מלכות הכיבוש, שכל ישראלי יזהה בו את המלכות הכפולה, הישראלית/פלשתינאית, שבתוכה כלואים זה כ-15 שנה הישראלים ותושבי השטח הכבושים.

הירח שקע של ג'ון סטיינבק הוא הסיפור המדהים, שעד היום לא קם סופר ישראלי והעז לכתוב אחד כמותו.

שירה

אינטימיות

חדווה הרכבי היא משוררת של שירי רים אינטימיים, שפירסמה בחודש שעבר קובץ שירים מעודן תחת הכותרת עדי*.

* חדווה הרכבי — עדי; הוצאת ספרים פועלים; 123 עמודים (כריכה רכה).

כבר בשיר הפתיחה, מטיבם של דברים, היא מבחירה את עולמה: "מגיבים על דברים שאינם / בשורה, וציפור שבפנים / עומדת בחוץ / וליבה שקפוא לוהט משימי / הה / ופיה רביע / ופיה קטור // וציפור שיושבת כמעט לצידה / נאכפת איתה על / פרו" זה שיר של עדנה וכאב, המאפיין את שאר עדיי השיר של הרכבי.

יש לה עולם דימויים עשיר. מעופפות בו ציפורים, קולות בונים דמויות, היא עצמה שודרת, ים, ובלילות קצף אדום זורח מתוך המירצפות.

חדווה הרכבי חיה בביעותים. היא מש-תוקקת לאהבה ("אבל אהבתי איננה ככר / חי / הים שבו היא נתונה"), וקליפת המוח משתחררת ועוברת / אל מקום ארץ" עד אשר "קליפת המוח נעלמת, הי מוח נהפך לשבריריכלי."

הלילות של חדווה הרכבי ישירים, היא אינה מסתירה אמיתות מתחת רובדי מי-לים, ומתארת בפשטות: "כל הלילה היינו עמופות / כעטיפות מחוספסות / ולא רצינו להלול ניסים" שיריה הם שירי מסע אחר זהות: "ריצפת הזיכרון מלאה / דם / עליה חקוק / שם / אישה גיבורה...". יש בהם משהו יוצא-דופן, עמוס באינטימיות.

אחד מהמעולים בשירה הוא ללא יציאות, שבו היא כותבת: "היטב היטב הרדמתי את זכרונותי. / הרי זה היינדה. / ימים רבים כליכך אני יושבת בגזוץ טרא / תופרת דגל לבנון / עם חופן אדמה / וכל השמים עומדים בעיגול. עומדים בשורה. / וכאן אני שם. / ושם עונות של הפרה...". בשיר אחד שלה, מהמחזור כאן, היא מתארת כלבה נושכת, שכל ליבה מלא בשושנה: "יש לה לב מלא / שושנה / אבל היא בשלה נושבת."

הבדידות האינטימית שחדווה הרכבי חושפת בשיריה, ולו רק במעט, היא מלאת עוצמה: "כלילה היא סוגרת את עצמה, כארננות / וגוררת אחריה דלתות ורע" פים / ויש לה אלפים ושבעים כוחות / ויש לה שבע-מאות כובות / עם טבעות וכוכבים / וכלילה היא נרדמת על כל

הצדדים / של כל הגדות / וקולות מוכרים לה קוראים לה / וקוראים..."

יש משהו טיבעי ואתנטי בשירתה של חווה הרכבי, החופשת עולם של פחדים, עדי הוא ספר שירה עמוס בשירת-אמת, העומדת בשורה אחת עם שירתן של דליה רביקוביץ, ויונה ורדי. זו שירה אינ-טימית של משוררת, השרוייה בעולם של סמלים פרטיים, שרק מעט מהם נחשפים. ספר קשה לקריאה, אך מומלץ.

עית

סין

עבור הקורא הישראלי החומה הסינית הגדולה בבוהה מכפי מימיה האמיתיים. הספי-רים בעברית העוסקים בסין הם מעטים מאוד, ולא הצליחו לצמצם את המרחק בין הישראלי ובין סין, למרות שסין אינה כה רחוקה.

באחרונה ראה-ארל בעברית סיפרו של ד"ר אהרון שי ממילחמת האופיום עד יורשי מאו. שי הוא מרצה באוניברסיטת תל-אביב, מחברו של הספר שורשי מיל-חמת העולם השנייה במזרח הרחוק (ראה אור בלונדון, 1976), וחבר במכון לחקר סין. השוקן בתוג-קונג. את תיאור תול-דות סין בתקופה החדשה פותח שי ב-מילחמת-האופיום — המילחמה האנגלו-סינית, שפרצה ב-1840, ושהייתה הגורם העיקרי בפריצת גבולותיה של סין, ופתי-חה כלפי המערב.

שורש המילחמה בהפצת האופיום בסין

* אהרון שי — ממילחמת האופיום עד יורשי מאו; הוצאת זמורה ביתן מודן; 173 עמודים (כריכה רכה).

בידי סוחרים מהמערב, שהניעו את אחד הנציבים הקיסריים הסיניים לין צ'ה-סו, לבקש את המלכה ויקטוריה לבלום את הנגע. הוא כתב אליה: "כאילו זכות משתמשים (הסוחרים) כפס המרעיל ופוג-עים כנתינים הסיניים?... שמעתי כי עישון איפיוס אפור כהחלט בארצך... מדוע (אם כן) מתירה את לשווקו כאר-צות אחרות ולגרום נזק שם?"

הקיסרות הסינית, מתוארת בחלק הרא-שון של הספר כנתונה בלחץ של המעצ-מות הגדולות, מילחמת-האופיום, העימות עם יפאן, מילחמת-הבוסורים ולבסוף מיל-חמת רוסיה. החלק השני, שבו בוחן אהרון שי את העימות בין סין והעולם, הוא בתקופת הריפובליקות הבלתי-עממיות (1912-1949). הוא מפרט את תהליך האנר-כיה, ובעקבותיו את תהליך ההתגבשות הלאומית, והדרך אל המילחמה הסינית-יפאנית הגדולה — מילחמה שהתחילה ב-7 ביולי 1937 ביריות ליד גשר מארקו פולו מצפון לפקיינג, שפתחו עידן חדש בהיס-טוריה של המיזרח-הרחוק. יש הגורסים כי יריות יפאניות אלה פתחו את הקרב הרא-שון של מילחמת העולם השנייה.

הפרק המרתק ביותר של סין במאה העשרים, הוא תהליך ההתגבשות של ה-רפובליקה העממית של סין בראשותו של מאו טסה טונג. היתה זו מהפכה בכל תחומיה החיים של סין, אך מתוך תלות בעבר הסיני העתיק ובראית-העולם הסי-נית. הקרב על קרה-רוחב 38 או מיל-חמת-קוריאה, כפי שהיא מכונה, הביא את

מאו-טסה-טונג
סין אינה רחוקה

סין לניצחון בשדה-הקרב מול המעצמה הראשית של אותם הימים — ארצות-הברית.

חלקו של מאו טסה טונג במציאתה של הדרך הסינית לסוציאליזם הוא אחד מי פירקי המפתח של הספר. הפרק המפכת התרבות דן בתהליך התרחקותה של סין הקומוניסטית מברית-המועצות ובנסיון להציל את סין מגיוונה של המהפכה בידי הביורוקרטיה. מהפיכת התרבות היתה, למעשה, שירת-הכרבור של המהפיכה הסי-נית, וציון-דרך לפני אחרון בריכה של מעצמה ל לקראת פניסה למיסד הבינ-לאומי.

מותו של מאו טסה טונג זירז את תה-ליך פריצתה של סין אל העולם הרחב. תהליך הנמשך עד היום, ואין סמל מור-חשי יותר לפריצה זו מאשר בקיבוקי ה-קוקה קולה המיוצרים כיום בסין.

ממילחמת האופיום עד יורשי מאו הוא ספר בסיסי, המתאר את תולדות סין המור-דנית ומגיעה עם העולם הרחב. הספר קריא, ישיר, בלא התחכמויות.

אהבת-בשרים של משורר-לאומי

פר נחום גוטמן מספר עליה בסיפרו בין חולות וכחול שמים: "המורה הרא-שונה שלי לציון היתה הצפירת אירה יאן. היא היתה ציירת וסופרת, מקורבת לביאליק... היא הקימה אולפן לציון, ונתנה שיעורים, ואני למדתי אצלה. זה היה באחוזות בית... היא היתה אי-שיות מיוחדת במינה. פניה מוארכות, אינ-טליגנטיות. עיניה גדולות, ותמיד הלכה בזקופות-קומה. היה לה הומור עדין, והיא נראתה כאשה בודדה ומאוד טראגית. ואף שהייתה בה דינאמיות רבה, היתה משום-מה סגורה וממטעת לדבר..."

על טרפה של אירה יאן ממשיך ומספר נחום גוטמן: "כשפרצה מלחמת העולם הראשונה, נתפסה אירה יאן ברחוב בידי חיילים תורכיים, וגורשה למצריים. כעלי נתינות רוסית נתפסו אז והוגלו מהארץ. לפני כן עוד הספיקה להעלות בחיפזון את כל תמונותיה אל עליות-הנג של מישי-פחת בריל, מפקידי הכרון החשובים, אשר כחה היתה בין תלמידותיה.

"הגברת רחל ינאית בן-צבני, שהפריה אותה מספרת, שהיא חורה לארץ, לאחר המלחמה, חולה בשחפת קשה. תמונותיה, שנשארו כאן, נעלמו במלחמה... לעולם לא נדע מה קרה לתמונותיה של אירה יאן. היא מתה ונקברה בארץ..."

החגיגת של שירי ביאליק, שראתה-ארל בשנת 1908.

אירה יאן היא דמות נשכחת למדי בתרבות היהודית והישראלית. הצייר והסור-

ציירת-מהאבת אירה יאן
מצהלות צחוק — פעמון זהב

שיר מסויים של המשורר הלאומי היום נחמן ביאליק לא יילמד לעולם בבתי-הספר. זהו לנתיב הנעלם. שיר שאותו חיבר בשנת 1908. כוכרון להויה אירוטית מסעירה, שאותה חווה כאהבה אסורה, למרות נישואיו למוניה ביאליק. בבית-הראשון של לנתיב הנעלם כותב ביאליק: "לנתיב הנעלם כסופה זרי נקת / ותפרצי פתאום בית-כלאך, / ומסביבות אהלי לנצח מחקת / את עקבות פעמך וצילך; / במנוסת בהלה לדרך יצאת, / זכצאתך — את צורך המרחק נשאת / את מצהלות צחוקך — את פעמון זהבך, / את להבות גילך ומדורות לכבך; / אך אחת נשית: ברכת שלומי ושלומך, / ובחפזך. ותשי / כוונות קטונך גם נעל של משני, / ועל אדן החלון — אנורת חבצלותי / וצורך חלומתי / ואותי — — —"

אם היו המורים לספרות מלמדים שיר זה, היו מסבירים כי מדובר בתיאורה של אשה נמלטת וגבר הרודף אחריה באהבה אירוטית כוערת. האהובה הנמלטת כמו מוחקת את אוהלו של אוהבה, וכסוסה פראית נסה למרחקים. היא מאמינה כי במנוסתה היא מנתקת מוסרות וכבלים, בעוד שעליה רוכב צל אהובה. המורה לספרות המוצע היה מסיים את שיעורו בקביעה, כי המשורר חווה פרשייה לו-הטת וחטופה.

מיהי אותה אהובה נעלמה של המשורר הלאומי? האשה היא ציירת בשם אירה יאן, שאותה פגש ביאליק בהיותו ציר בקונגרס הציוני השמיני בהאג. אירה יאן, אף אירה שנה מאוחר יותר את המהדורה